

Список використаних джерел:

1. Кульков, М. О. Теоретические проблемы типологии форм государства [Текст]: автореф. дис....канд. юрид. наук: 12.00.01 / Кульков Макар Олегович; Волгогр. гос. универ. – Саратов, 2008. – 34 с.
2. Теория государства и права [Электронный ресурс]: учебник / под ред. М.Н. Марченко. – М.: Издательство "Зерцало", 2004. // Режим доступа: <http://lawtoday.ru/razdel/biblo/tgp/index.php>.
3. Типология держав [Электронный ресурс] / Режим доступа: http://www.djerelo.com/index.php?option=com_content&task=view&id=683&Itemid=460.
4. Типы государства [Электронный ресурс] / Режим доступа: http://ru.wikipedia.org/wiki/Типы_государства.
5. Актуальні проблеми теорії держави та права. Частина I. Актуальні проблеми теорії держави [Текст]: навч. посіб. / С.М. Тимченко, С.К. Бостан, С.М. Легуша, Н.М. Пархоменко, Т.О. Пікуля, Н.В. Пронюк. – К.: КНТ, 2007. – 288 с.
6. Нерсисянц В.С. Общая теория права и государства [Текст]: учебник для вузов. / В.С. Нерсисянц. – М.: Норма, 2010. – 552 с.
7. Алексеев С.С. Теория государства и права. Учебник для юридических вузов и факультетов Учебник. - 453 с. [Электронный ресурс] / С. Алексеев. – Режим доступа: <http://www.lib.ua-ru.net/content/5319.html>.
8. Гринин Л.Е. Эволюция государственности: от раннего государства к зрелому. Государство и исторический процесс. Изд. 2, испр. 2010. – 368 с. [Электронный ресурс] / Л. Гринин. – Режим доступа: <http://urss.ru/cgi-bin/db.pl?lang=ru&blang=ru&page=Book&id=101352>.
9. Тип государства: формационный и цивилизационный поход [Электронный ресурс] / Режим доступа: <http://www.allpravo.ru/diploma/doc43p0/instrum664/item667.html>.
10. Максаковский В.П. Географическая картина мира. В 2 кн. Кн. I: Общая характеристика мира [Текст] / В.П.Максаковский. – 4-е изд., испр. – М.: Издатель: Дрофа, 2008 – 225 с.
11. Типология та основні типи держав [Электронный ресурс] / Режим доступа: <http://stydentam.org.ua/3374.html>.
12. Типология стран мира [Электронный ресурс] / Режим доступа: <http://rui-tur.ru/tipologiya-stran-mira.html>.
13. Современная политическая карта мира: многообразие стран современного мира, их основные типы [Электронный ресурс] / Режим доступа: <http://geography.kz/slovar/sovremennaya-politicheskaya-karta-mira-mnogoobrazie-stran-i-ix-osnovnye-tipy/>.
14. Андрусак Т. Історія політичних та правових вчень. Лекції [Электронный ресурс] / Т. Андрусак. – Режим доступа: <http://radnuk.info/pidrychnuku/istoriya-vchen/446-andrusyak/6750-9--.html>.
15. Ткаченко В. Принцип законності як класифікаційний критерій типології держав // Міжнародна поліцейська енциклопедія: У10 т. – Т. 1
16. Мірошниченко М.І., Мірошниченко В.І. Історія вчень про державу і право [Текст]: навч. посіб. / М.І. Мірошниченко, В.І. Мірошниченко. – К.: Атіка, 2010. – 460 с.
17. Цюрупа М.В., Ясинська В.С.. Основи сучасної політології [Электронный ресурс] / М.В. Цюрупа, В.С. Ясинська. – Режим доступа: <http://uchebnik-besplatno.com/uchebnik-teoriya-politiki/teologichni-paradigmi-politichnogo.html>.
18. Гегель Г. В. Ф. Философия права [Текст] / Г.В. Гегель. — М.: Мысль, 1990. – 526 с.
19. Типология стран мира [Электронный ресурс] / Режим доступа: http://uamconsult.com/book_146_chapter_8_1.4._TIPOLOGIJA_STRAN_MIRA.html.
20. Типология государств: основания, различные подходы, современный взгляд на проблему [Электронный ресурс] / Режим доступа: / <http://lib.4i5.ru/cu201.htm>.
21. Кельзен Г. Общее учение о государстве [Электронный ресурс] / Г. Кельзен. – Режим доступа: http://ru.wikipedia.org/wiki/Кельзен,_Ганс.
22. Современное государство (The Modern State, 1926) [Электронный ресурс] / Режим доступа: http://dic.academic.ru/dic.nsf/enc_colier/655/МАКИВЕР
23. Тойнбі А.Д. Типологія цивілізацій [Текст] / А Д Тойнбі. – Режим доступа: http://ua-referat.com/Типологія_цивілізацій_А_Д_Тойнбі.
24. Цивілізаційний підхід до типології держав // [Электронный ресурс] / Режим доступа: <http://textbooks.net.ua/content/view/2309/31/>.

Радовецька Людмила Василівна.
доцент кафедри теорії ті історії
держави і права Національної академії

ВЗАЄМОДІЯ ОРГАНІВ СПЕЦІАЛЬНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ ЗА ГРОМАДЯНСЬКИМ СУСПІЛЬСТВОМ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ БЕЗПЕКИ

Реальний стан взаємодії держави та інститутів громадянського суспільства у сфері забезпечення державної безпеки найбільш яскраво виявляється у рівні демократизації органів держави спеціальної компетенції. Причому у контексті такої взаємодії доречно і більш обґрунтовано, на думку дисертанта, вживати поняття «співучасть», а зміст діяльності, пов'язаної із такою «взаємодією» інтерпретувати через поняття «форми участі» у цьому процесі.

На цю думку підштовхує вже етимологія понять «взаємодія», «співпраця», «співробітництво», «співучасник», розбіжність семантичного змісту яких полягає у наступному: 1) взаємодія означає *взаємно узгоджено* діяти [1, с. 125], що реалізуються в обміні діяльністю, інформацією, досвідом, здібностями, уміннями, навичками та у взаємному впливі людей; тобто зміст поняття «узгодженості» передбачає по-перше, взаємність, а по-друге, встановлення відповідності та єдності з обох (різних) сторін, а тому ця ознака передбачає на нормативному рівні а) передбаченість як матеріальних, так і б) процесуальних норм, у зв'язку з чим всі суб'єкти, що взаємодіють, повинні мати рівний, однаковим обсяг обов'язків та прав, а також можливості здійснювати їх однаковими формами та за допомогою однакових методів; тобто суб'єкти повинні бути «рівноправними»; 2) в той час як співпраця – спільна з ким-небудь діяльність, спільна праця для досягнення мети [1, с. 1367] – більш загальне поняття, де з'являється *мета* як об'єднуюче начало діяльності; 3) співучасник – той, хто бере участь разом з кимось у якійсь діяльності [1, с. 1367] – більш загально, нейтрально розкриває зміст спільної діяльності суб'єктів не встановлюючи ніяких меж.

Ця гіпотеза певною мірою підтверджується науково-доктринальним підходом у юриспруденції про розмежування «суб'єктів» та «учасників» правової діяльності, за якою для учасника головною рушійною силою в процесі є необхідність задоволення своїх потреб та інтересів, а також надання допомоги суб'єкту у вирішенні певних завдань [2, с. 684]. Тобто термін «взаємодія» слід вживати для «рівноправних» суб'єктів, тобто тих, які наділені владно-державними повноваженнями, водночас для «нерівноправних» суб'єктів у формулі суб'єкт – учасник доречніше і адекватніше застосовувати термін «співучасть» (не зважаючи на дещо «кримінальне» забарвлення), а зміст їх діяльності через «форми участі». У суб'єктів та учасників правової діяльності суб'єктивна сторона може не співпадати за мотивами, потребами, цінностями, а також різнитися по лінії обов'язків для суб'єктів і можливостей (прав) для учасників – їх об'єктивній стороні. Окремим питанням співпраці, формам їх здійснення присвячені праці зарубіжних вчених, дослідження яких може бути доцільним і перспективним.

Враховуючи різноманітність та своєрідність органів держави спеціальної компетенції, що ускладнює їх загальнотеоретичний аналіз, участь громадянського суспільства у їх діяльності буде розглянута на прикладі СБУ. Форми її діяльності та форми участі громадськості у цій діяльності знаходяться у правовому полі Конституції України, по-перше, оскільки нею не встановлено ніяких заборон до здійснення такого виду діяльності, і, по-друге, ст.ст. 36, 37 Конституції, де закріплено фундаментальні основи громадянських та політичних прав людини і громадянина щодо членства у політичних партіях та громадських організаціях, а також ст. 140 щодо функціонування органів місцевого самоврядування, крім того, Законів «Про Службу безпеки України», «Про демократичний цивільний контроль над воєнною організацією держави та правоохоронними органами держави», «Про основи національної безпеки», та іншими законодавчими та підзаконними нормативно-правовими актами.

Так, у галузево-рамковому Законі «Про Службу безпеки України» ст. 8 передбачено правові основи відносин СБУ з громадянами та їх об'єднаннями (ч. 2) [3]. З цієї правової норми можна зробити висновки: а) громадяни та їх об'єднання сприяють СБУ як державному органу, функцією якого є забезпечення державної безпеки лише у рамках його законної діяльності; б) громадяни та їх об'єднання сприяють СБУ у забезпеченні державної безпеки на основі принципу доброї (власної, не забезпеченої ніяким примусом) волі і є, по-суті, суб'єктивним правом громадян та їх об'єднань, тобто мірою можливої, не обов'язкової поведінки; в) суб'єктами цих правовідносин можуть бути як окремі громадяни, так і їх колективні утворення.

Так, правовідносини СБУ та політичними партіями передбачена приписами вищеаналізованої статті, однак із певними застереженнями. Зокрема, у статусному законі про СБУ існує заборона щодо членства співробітників СБУ у політичних партіях (ст. 6) [3], тобто діяльність як внутрішня (у формі членства у політичних партіях), так і зовнішня (тобто як співпраця з політичними партіями) у рамках задоволення політичних інтересів у діяльності СБУ виключена чинним законодавством. Очевидно, що можна говорити про певний взаємозв'язок лише у випадках формування політичної думки, волі та участі у

виборах співробітників СБУ у межах забезпечення законних прав і свобод громадян, що є змістовою складовою функції забезпечення державної безпеки.

До другої групи вищекласифікованих інститутів громадянського суспільства відносяться інститути із функцією правового захисту, а саме різноманітні правозахисні організації, адвокатура, нотаріат та інші інституції, діяльність яких направлена, переважно, на захист порушених або неправомірно обмежених законних прав та інтересів людини і громадянина. Вони, як слушно зауважує І. Грицай, сприяють створенню демократичного правового суспільства за рахунок підтримки соціально незахищених фізичних осіб, що потребують правової допомоги, розвитку місцевої демократії та місцевого самоврядування, правової освіти громадян та захисту їх прав та свобод. Розвиток недержавних правозахисних організацій як невід'ємного елементу громадянського суспільства відповідає встановленим цілям демократичних реформ, що проводяться в Україні, та підвищує якість життя населення країни [4, с. 115]. На сьогодні зустрічаються й використовуються різні терміни для визначення недержавних об'єднань, діяльність яких спрямована на захист законних прав людини і громадянина, зокрема це терміни «неурядові правозахисні організації», «недержавні правозахисні організації», «громадські правозахисні об'єднання», «неполітичні об'єднання громадян» тощо.

У світовій практиці громадські організації називають неурядовими організаціями (non-government organization “NGOs”). Визначення, яке запропоноване в Енциклопедії публічного міжнародного права, характеризує такі організації як приватні об'єднання, федерації, спілки, товариства, групи не засновані урядом або міжурядовою угодою, які здатні відігравати певну роль у міжнародних відносинах своєю діяльністю, члени яких мають незалежне право голосу. Членами неурядових організацій можуть бути як індивідуальні особи (окремі громадяни), так і юридичні [4, с. 116].

Як видається сутність цього терміну лежить власно у назві, що говорить сама за себе. Цими організаціями є неурядові, недержавні інституції, тобто такі, що мають недержавну природу свого існування, тобто не наділених державно-владними повноваженнями. Однак не всі громадські організації є правозахисними за своєю природою, оскільки їх самоврядна діяльність, що унормована статутами, не обов'язково і не завжди є правозахисною.

Правозахисною діяльністю займаються також й нотаріат, адвокатура. Участь цих інститутів громадянського суспільства у діяльності СБУ визначається на додаток до статусного закону, також Законами «Про адвокатуру та адвокатську діяльність». Адвокатура як інститут громадянського суспільства поєднує публічно-значущу та приватно значущу діяльність, здійснювана у межах правоохоронної діяльності суб'єктів із функцією правового захисту приватних та публічних інтересів, що проявляється, переважно, у кримінальному судочинстві, так і, у цивільному судочинстві. Громадські інтереси адвокатура захищає опосередковано через захист інтересів окремих громадян (прояв захисту приватних інтересів) – як членів суспільства, так і їх об'єднань. Крім того, адвокатські об'єднання, як професійні утворення громадян покликані захищати інтереси самих адвокатів.

Незалежні засоби масової інформації (ЗМІ) утворюють окрему групу інститутів громадянського суспільства. Їх роль у діяльності СБУ в останні роки набула нових масштабів у зв'язку із розвитком по-перше, інформаційних технологій та інформаційного суспільства, по-друге, у зв'язку із утвердженням демократичного режиму, на сторожі якого повинні стояти незалежні незаангажовані ЗМІ, здатні реально, об'єктивно, актуально, прозоро висвітлювати події, що відбуваються. Незалежні ЗМІ у розвинених демократичних країнах ще прийнято називати «четвертою гілкою влади» (поряд із законодавчою, виконавчою та судовою) і які виконують функцію «ланцюгових псів демократії», забезпечуючи при цьому законність та державну дисципліну, допомагають досягти зниження рівня порушень прав і свобод людини у діяльності державних органів в цілому, і безпекових органів зокрема, провідним із яких є СБУ. У ст. 7 статусного Закону цього органу закріплено право громадськості на інформацію про діяльність СБУ, де визначено питання, які підлягають обов'язковому інформуванню, а також та інформація, що не підлягає розголошенню [3].

Список використаних джерел:

1. Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод. і допов.) / [уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел]. – К.; Ірпінь : ВТФ «Перун», 2005. – 1728 с.
2. Міжнародна поліцейська енциклопедія : у 10 т. Т.1. Теоретико-методологічні та концептуальні засади поліцейського права та поліцейської деонтології / [відп. ред. Ю. І. Римаренко, Я. Ю. Кондратьєв, В. Я. Тацій, Ю.С. Шемшученко]. – К. : Концерн «Видавничий Дім «Ін Юре», 2003. – 1232 с.
3. Про Службу безпеки України : Закон України №2229-ХІІ від 25.03.1992 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua>

4. Грицай І. О. Основна характеристика деяких видів неурядових правозахисних організацій / І. О. Грицай // Актуальні проблеми правоохоронної діяльності та юридичної науки : [матер. Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Дніпропетровськ, 19-20 вересня 2013 р.)]. – Дніпропетровськ : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2013. – С. 115 – 117.

Редька Віталій Вікторович, завідувач відділення соціально-гуманітарної роботи навчально-наукового інституту підготовки фахівців для експертних та криміналістичних підрозділів НАВС, кандидат юридичних наук

ПОЛІТИЧНА СВІДОМІСТЬ ГРОМАДЯН - ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ТА РОЗВИТКУ

Формування демократичного суспільства – це перш за все, процес суттєвих структурних реформ, кінцевою метою яких є поліпшення добробуту українського народу, який можна досягти завдяки підвищенню суспільно-політичної діяльності громадян. Дана діяльність повинна ґрунтуватись на суспільно-демократичних цінностях.

Але, якщо ми дійсно хочемо демократії, ми повинні зрозуміти, що для її досягнення необхідні радикальні зміни у свідомості громадянина. Адже демократичне суспільство вимагає для свого функціонування сформованої демократичної свідомості.

Заклики до зміни свідомості – це безглузде. Важливіше зрозуміти, а також спробувати змоделювати конкретні шляхи цих змін. Потрібні зміни не лише на рівні державної влади, але і на різних рівнях відносин між людьми (на роботі, на вулиці, в міському транспорті, тощо).

Цей процес є довготривалим, багатоетапним та віддаленим у часі, проте висвітлення цієї теми вже сьогодні займає чільне місце серед науковців, журналістів та політиків. Дана тема пронизана різноманітним підходами та оцінками до її висвітлення, політичними та ідеологічними розбіжностями.

Нашою метою є окреслення проблем, які впливають на формування політичної свідомості особистості та політичної культури громадян, що є основою їхнього сприяння правоохоронним органам.

З досвіду високо розвинутих демократичних країн ми бачимо, що активна допомога громадян у розкритті і розслідуванні злочинів несе за собою відкритий характер і вважається за честь, адже довіра до правоохоронних органів серед населення є ознакою демократичного суспільства, де закон оберігає твою честь і гідність і ти є частиною цього закону.

Ми вважаємо, що основним напрямком формування європейського демократичного суспільства в Україні є підвищення рівня політичної активності [1] (засіб захисту та обстоювання своїх прав та інтересів) серед населення і тим самим подолання політичної бездіяльності – апатії (відсутність інтересу до політичної діяльності) [2, с. 37], аномії (стан психіки людини, коли вона відчуває, що фактично політичне життя проходить мимо неї) [3, с. 177]. Стан аномії у індивіда може бути наслідком впливу об'єктивних умов політичного життя, політичної системи, політичного режиму. Воно пов'язано зі структурними відносинами панування і підкорення, присвоєння та експлуатації влади і контролю в суспільстві.

Тобто формування політичної активності у громадян є чітке усвідомлення їхнього місця у захисті своїх прав і законних інтересів. Наприклад, для свідомого громадянина поліція – це інструмент захисту їхніх прав та інтересів, що мають свій інструментарій (гласні, негласні слідчі (розшукові) дії тощо), щодо захисту прав громадян. А громадянин тим самим повинен сприяти працівникам поліції, тобто надавати необхідну допомогу.

Політична активність громадян повинна формуватись ще з дитинства, починаючи з виховання батьків та навчанням у закладах системи освіти.

Процес засвоєння індивідом упродовж життя політичних знань, норм і цінностей суспільства, до якого він належить називається *політична соціалізація*.

Політична соціалізація передбачає комплекс заходів, які готують людину до життя у сфері політики, визначають її політичну поведінку, впливають на уподобання та рішення. Високий рівень політичної соціалізації громадян є передумовою високого рівня розвитку суспільних відносин та їх стабільності [4].

Даною проблематикою займається така наука як *політична психологія*, адже психологічні і біологічні елементи (мислення, темперамент, воля, пам'ять, стан фізичного і психологічного здоров'я, стать, вік тощо) також здійснюють вплив на політичну поведінку людини [3].

Політична психологія – наука, що вивчає психологічні компоненти і феномени (ціннісні орієнтації і певні судження, які пов'язані із політикою, погляди, настрої, почуття, волю, особливі риси характеру,